

BO‘LAJAK MATEMATIKA O‘QITUVCHISINING KASBIY SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISH.

Xalmanov Ural Rasulovich Jizzax davlat pedagogika universiteti
“Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi va metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi
E-mail: xalmanov77@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy salohiyati tushunchasi, uning mohiyati va tarkibiy qismlari ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Kasbiy salohiyat pedagogik faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka, shaxsiy fazilatlar, motivatsiya va qadriyatlarning uyg‘un majmuasi sifatida izohlanadi. Tadqiqotda o‘qituvchining kasbga tayyorligi, ijodkorligi hamda doimiy kasbiy o‘shishga intilishi zamonaviy ta‘lim sifatini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida ko‘rsatib o‘tilgan. Maqola natijalari bo‘lajak pedagoglarda professional madaniyatni rivojlantirish zarurligini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy salohiyat, pedagogik mahorat, kompetensiya, ijodkorlik, ta‘lim sifati.

Аннотация: В статье научно анализируется понятие профессионального потенциала будущего учителя, его сущность и основные компоненты. Профессиональный потенциал определяется как гармоничное единство знаний, умений, навыков, личных качеств, мотивации и ценностей, необходимых для эффективной педагогической деятельности. В исследовании подчеркивается значение творческого подхода, профессиональной готовности и стремления к постоянному развитию как ключевых факторов повышения качества образования. Полученные результаты подтверждают необходимость формирования профессиональной культуры и ответственности у будущих педагогов.

Ключевые слова: будущий учитель, профессиональный потенциал, педагогическое мастерство, компетентность, креативность, качество образования.

Annotation: The article provides a scientific analysis of the concept of professional potential in future teachers, revealing its essence and key components.

Professional potential is defined as a harmonious combination of knowledge, skills, personal qualities, motivation, and values required for effective pedagogical performance. The study emphasizes creativity, professional readiness, and the desire for continuous development as essential factors in improving education quality. The findings highlight the importance of fostering professional culture and responsibility among prospective teachers to ensure their effective integration into the modern educational environment.

Keywords: future teacher, professional potential, pedagogical skills, competence, creativity, quality of education.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentning 2019 yil 8 oktyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”ga ko‘ra mamlakatdagi oliy ta’lim bilan qamrov darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida yuqori malakali, kreativ va tizimli fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan kadrlar tayyorlash, ularning intellektual qobiliyatlarini namoyon etishi va ma’naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoit yaratish belgilangan. Shuningdek, mamlakatimizning barcha sohalarida islohotlarni amalga oshirish, odamlarning dunyoqarashini o‘zgartirish, yetuk va zamon talabiga javob beradigan mutaxassis kadrlarni tayyorlashni hayotning o‘zi taqozo etmoqda. Respublikada ta’lim tizimini mustahkamlash, uni zamon talablari bilan uyg‘unlashtirishga katta ahamiyat berilmoqda. Bunda mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ta’lim va tarbiya berish tizimi islohatlar talablari bilan chambarchas bog‘langan bo‘lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamon talablariga javob bera oladigan mutaxassis kadrlarni tayyorlash, Davlat talablari asosida ta’lim va uning barcha tarkibiy tuzilmalarini takomillashtirib borish oldimizda turgan dolzarb masalalardan biridir. Bunday dolzarb masalalardan biri **bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy salohiyatidir. Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy salohiyati** — bu pedagogik faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan **bilim, ko‘nikma, malaka, shaxsiy fazilatlar, motivatsiya va qadriyatlarning** uyg‘un majmuasidir. U o‘qituvchining kasbga tayyorligi, ijodkorligi va o‘z kasbiy o‘sishini ta’minlay olish darajasini ifodalaydi.

Bilim. Bu — o‘qituvchining kasbiy faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan nazariy asos hisoblanadi. Bilimni quyidagi mezonlar orqali ifodalash mumkin: pedagogika, psixologiya, didaktika, metodika bo‘yicha bilimlar; o‘qitiladigan fan

sohasiga oid ilmiy bilimlar; o'quv jarayonini boshqarish, baholash va o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini bilishdir. Bilim o'qituvchilik faoliyatining poydevorini tashkil etadi, aks holda pedagogik faoliyat maqsadsiz bo'lib qoladi.

Ko'nikma. Bu — o'qituvchining o'z bilimlarini amaliyotda qo'llay olish qobiliyati. O'qituvchi o'z faoliyati davomida dars o'tish, materialni tushuntirish, suhbat o'tkazish, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish kabi ko'nikmalarni o'zlashtirgan bo'lishi, faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yishiga asos bo'ladi. Ko'nikmalar bilimlarni hayotga tatbiq etish vositasi bo'lib, o'qituvchining amaliy samaradorligini belgilaydi.

Malaka Bu — ko'nikmalarning barqarorlashgan, avtomatlashtirilgan shakli, ya'ni o'qituvchining mustahkam amaliy mahorati. Malaka darsni mustaqil loyihalash va tashkil etish; o'quvchilarning yutuqlarini tahlil qilish; muammoli vaziyatlarda to'g'ri pedagogik qaror qabul qilish kabi faoliyat samaradorligini belgilaydi. Malaka o'qituvchining kasbiy yetukligini va tajriba darajasini ifodalaydi.

Shaxsiy fazilatlar. Bu — o'qituvchining insoniy va axloqiy sifatlari, uning shaxsiy namunasi orqali o'quvchiga ta'sir ko'rsatish imkonini beradi. O'qituvchining asosiy fazilatlarini mehribonlik, sabr-toqat, adolatparvarlik, mas'uliyat, halollik, o'zini tuta bilish, ijobiy muloqot, empatiya, odob-axloq kabilarni o'z ichiga oladi. Shaxsiy fazilatlar o'qituvchini o'quvchilar uchun namunaga aylantiradi va sog'lom psixologik muhit yaratadi.

Motivatsiya. Bu — o'qituvchini faoliyatga undovchi ichki turtki va kasbga bo'lgan muhabbatni ifodalaydi. Motivatsiyaning asosiy mazmuni shundaki, u o'qituvchilik kasbini tanlash sabablari, o'quvchilarni rivojlantirish istagi, o'z ustida ishlashga, yangilikka intilishga bo'lgan ichki ehtiyojni rivojlantirishdir. Motivatsiya o'qituvchining energiya manbai bo'lib, uni faol, ijodkor va bardavom qiladi.

Qadriyatlar. Bu — o'qituvchining kasbga, ta'limga, inson va jamiyatga bo'lgan munosabatini ifodalaydigan ma'naviy-axloqiy mezonlar. Qadriyat ta'limning insonparvarlik mohiyatiga ishonch, o'quvchi shaxsini qadrlash va milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qilishni shakllantirish omili hisoblanadi. Qadriyatlar o'qituvchining axloqiy yo'nalishini belgilaydi va kasbiy madaniyatining asosi hisoblanadi.

Bu komponentlar bir-biri bilan uzviy bog'liq tizimni tashkil etadi:

Bilim → Ko‘nikma → Malaka → Fazilat → Motivatsiya → Qadriyatlar

Ya’ni bilim asosida ko‘nikma shakllanadi, ko‘nikma malakaga aylanadi, bu jarayon shaxsiy fazilatlar, motivatsiya va qadriyatlar bilan uyg‘unlashganda kasbiy salohiyat to‘liq namoyon bo‘ladi.

Quyida bo‘lajak o‘qituvchilar uchun yuqorida keltirilgan **komponentlar asosida tayyorlangan jadval grafik model (sxematik ko‘rinish) namunasini ko‘rib chiqishimiz mumkin. Bo‘lajak o‘qituvchilar o‘z salohiyatin rivozlantiish uchun bevosita ishlatishi mumkin.**

Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy salohiyati komponentlari quyidagi mezonlarda ko‘rib chiqish mumkin:

№	Komponent nomi	Mazmuni (asosiy tavsif)	O‘qituvchilik faoliyatidagi roli
1	Bilim	Pedagogika, psixologiya, metodika va fan sohasiga oid nazariy bilimlar tizimi.	Pedagogik faoliyatning nazariy poydevorini yaratadi.
2	Ko‘nikma	Bilimlarni amaliyotda qo‘llay olish, dars o‘tish, muloqot o‘rnatish, baholash ko‘nikmalari.	O‘qituvchining amaliy samaradorligini belgilaydi.
3	Malaka	Mustahkam, avtomatlashtirilgan, barqaror pedagogik harakatlar tizimi.	Mustaqil, tajribali va samarali o‘qituvchi sifatida shakllanishni ta’minlaydi.
4	Shaxsiy fazilatlar	Mehribonlik, sabr-toqat, halollik, adolat, empatiya kabi insoniy sifatlar.	O‘qituvchini o‘quvchilar uchun axloqiy namunaga aylantiradi.

5	Motivatsiya	Kasbga muhabbat, o'quvchilarni tarbiyalash istagi, o'z ustida ishlashga intilish.	Faoliyatga turtki beradi, ijodiy yondashuvni kuchaytiradi.
6	Qadriyatlar	Ta'lim, inson, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, ma'naviyatga hurmat.	Kasbiy madaniyat va axloqiy yo'nalishni belgilaydi.

Shunday ekan, bo'lajak o'qituvchining kasbiy salohiyati, uning faoliyatining muhim jihati hisoblanib, o'quvchi yoshlarda ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy-ilmiy immunitetning rivojlanishi uchun muhim omil bo'lib hisoblanadi. Yoshlarning fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Xalmanov U., Aliqulova S. Tekislikdagi harakat, uning eng sodda turlari, analitik ifodasi //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 100-107.
2. Xalmanov U., Mardonov B. INSHOATLARNI QO'RIQLASH TIZIMINI MATEMATIK MODELASHTIRISH YORDAMIDA TASHKIL ETISH //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 3. – C. 282-286.
3. Сластенин В.А. Педагогика и психология профессионального образования. — Москва, 2010.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь. — Москва: Лабиринт, 1999.
5. Dewey J. Experience and Education. — New York: Macmillan, 1938.
6. Абдуллаева Н. Теоретические основы формирования педагогической компетентности. — Ташкент, 2021.
7. Каримов А. Педагогическая культура современного учителя. — Самарканд, 2023.
8. Rasulovich X. U. Texnologik talim jarayonda gidroavtomatikaning o'rni va ruvoji //MATERIALLARI TO 'PLAMI. – T. 17.

9. Xalmanov U., Matematikani o'qitishda o'qituvchining psixologik tayyorgarligi «Zamonaviy ijtimoiy psixologiya: an'analar va istiqbollar» mavzuidagi II-xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari

10. Xalmanov U., sensor texnologiyalarini oziq ovqat maxsulotlarini ishlab chiqarishda o'rni. Iste'mol bozorini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash-farovonlik va taraqqiyotning muhim omili ilmiy-amaliy anjumani materiallari FarPi

11. Xalmanov U., Телекоммуникация соҳасида кириш занжирларининг асосий кўрсаткичлари. JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN. Research Science and Innovation House

